

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 20. desember 2023 av Høyesterett i avdeling med

dommer Aage Thor Falkanger
dommer Arne Ringnes
dommer Espen Bergh
dommer Borgar Høgetveit Berg
dommer Thom Arne Hellerslia

HR-2023-2402-A, (sak nr. 23-141265STR-HRET)
Anke over Eidsivating lagmannsretts dom 18. august 2023

A

(advokat Arnor Zoran Scheibler)

mot

Påtalemyndigheten

(statsadvokat Marthe Gaarder)

S T E M M E G I V N I N G

- (1) Dommer **Ringnes:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder straff for snøskuterkjøring i utmark og reiser særlig spørsmål om kjøringen var «nødvendig» i forbindelse med jordbruksnæring, jf. motorferdselloven § 4 første ledd bokstav c.
- (3) A, som er født 00.00.1959, ble ved forelegg 11. april 2022 siktet for overtredelse av motorferdselloven § 12, jf. § 3 for å ha utøvd motorferdsel i utmark og vassdrag uten tillatelse. Grunnlaget er beskrevet slik:
- «Søndag 27. februar 2022 i X i Y, førte han snøscooter uten å ha løyve eller tillatelse til det.»
- (4) Forelegget ble ikke vedtatt og trådte i stedet for tiltalebeslutning, jf. straffeprosessloven § 268.
- (5) Vestre Innlandet tingrett avsa 9. desember 2022 dom med slik domsslutning:
- «A, født den 00.00.1959, er skyldig i overtredelse av lov om motorferdsel i utmark og vassdrag § 12, jf. § 3. Utmåling av straffen frafalles, jf. straffeloven § 61.»
- (6) A anket dommen til lagmannsretten. Anken gjaldt lovanvendelsen. Påtalemyndigheten motanket over straffutmålingen.
- (7) Eidsivating lagmannsrett avsa 18. august 2023 dom med slik domsslutning:
- «1. Anken over lovanvendelsen forkastes.
2. I tingrettens dom – domsslutningen – gjøres den endring at straffen settes til bot 8 000 – åttetusen – kroner, subsidiært fengsel i 8 – åtte – dager.
3. A, født 00.00.1959, dømmes til å betale saksomkostninger for lagmannsretten med 3 000 – tretusen – kroner innen 2 – to – uker fra forkynningen av dommen.»
- (8) Dommen er avsagt under dissens. Én dommer mente at As snøskuterkjøring var lovlig, og at han skulle frifinnes.
- (9) A har anket til Høyesterett. Anken gjelder lovanvendelsen og straffutmålingen.
- (10) A gjør i korthet gjeldende at lagmannsrettens vurdering av nødvendighetsvilkåret er for streng. Lagmannsrettens mindretall har gjort en riktig vurdering.
- (11) I lys av usikre værforhold i høyfjellet og forpliktelsene ved gårdsdriften, måtte han benytte de gunstige værforholdene som var den dagen kjøringen skjedde. Fra hans ståsted var det

ikke andre praktisk gjennomførbare alternativer. Domstolene må vise stor tilbakeholdenhet med å overprøve denne vurderingen.

- (12) Det er grunnlag for straffutmålingsfravall, blant annet fordi det dreier seg om nyttekjøring.
- (13) *Påtalemyndigheten* gjør i korthet gjeldende at lagmannsrettens dom er riktig. Normen for hva som er «nødvendig», bør være om det finnes alternativer til kjøring i utmark som ikke er åpenbart uhensiktsmessige eller vesentlig mer byrdefulle for den næringsdrivende. Ved vektingen mellom hensynet til vern av naturmiljøet og hensynet til rasjonell drift skal hensynet til naturmiljøet veie tyngst.

Mitt syn på saken

Saksforholdet

- (14) A er bonde på en gård noen kilometer vest for Y sentrum i Valdres. Han har over 50 storfe. I sommerhalvåret er dyrene på utmarksbeite. I forbindelse med jordbruksnæringen har A en gjeterbu i Z. Den ligger omtrent 10 kilometer sørvest for gården, om lag 1300 meter over havet.
- (15) Fra der bilveien slutter og frem til gjeterbua er det om lag tre kilometer, og det eneste motoriserte alternativet er å kjøre snøskuter. Tyngre og større utstyr og materialer må derfor fraktes på snøskuter om vinteren, men på grunn av krevende værforhold er dette ikke mulig hver dag.
- (16) A planla å skifte bordkledning på bua. Søndag 27. februar 2022 mente han at vær- og føreforholdene var slik at materialer og utstyr kunne transporteres med snøskuter. Han trengte en elektrisk sag til arbeidene, og denne skulle han låne av B. Sagen befant seg ved Bs fiskebu, som ligger uten veiforbindelse ved vannet X, fem til seks kilometer i luftlinje sørøst for Y sentrum.
- (17) A kjørte snøskuter med slede fra gården sin i retning sørvest mot gjeterbua. På sleden hadde han deler av materialene og utstyret som skulle benyttes ved utbedringen av bua. A satte fra seg sleden ved Æ. Han kjørte så, dels på ubrøytete skogsbilveier og dels i snøskuterspor, til Bs fiskebu. Der hentet han sagen og kjørte samme vei tilbake. Avstanden på kjøreturen fra Æ til fiskebua og tilbake var cirka 20 kilometer. Ved Æ hektet han på sleden og kjørte deretter til gjeterbua. Etter å ha lesset av sag og materialer kjørte han samme dag ytterligere to sledelass med materialer og utstyr fra gården og opp til gjeterbua.
- (18) Det fremgår av lagmannsrettens dom at et av flere alternativer til at A hentet sagen ved fiskebua, var at B selv tok den med seg hjem. B dro hjem fra fiskebua om ettermiddagen denne søndagen, og han forklarte i lagmannsretten at han kunne tatt med seg sagen dersom A hadde bedt ham om dette. A og B bor i nærheten av hverandre, og det er omtrent 10 minutters bilkjøring mellom dem.
- (19) Utbedringen av gjeterbua ble foretatt i april samme år, en gang etter påske, og pågikk tre til fire lange dager.

Rettslige utgangspunkter

- (20) Hovedregelen etter motorferdselloven § 3 er at motorferdsel i utmark er forbudt. Unntak fra dette må være bestemt i loven eller med hjemmel i loven. Det aktuelle unntaket i vår sak er § 4 første ledd bokstav c, som fastsetter at motorferdsel er tillatt «i forbindelse med»:
- «nødvendig person- og godstransport til og fra faste bosteder og i jordbruks-, skogbruks- og reindriftsnæring. Jakt, fangst, fiske og børsanking regnes ikke som næring i denne forbindelse».
- (21) Bestemmelsen oppstiller for det første et unntak for «nødvendig person- og godstransport til og fra faste bosteder». Dette unntaket er ikke aktuelt i saken her.
- (22) For det andre gjelder det unntak for motorferdsel i forbindelse med jordbruks-, skogbruks- og reindriftsnæring. Denne bestemmelsen skal ivareta primærnæringenes behov for motorferdsel. Vilåret om at ferdseien skal være «nødvendig» gjelder også for kjøring i forbindelse med disse næringene, jf. Ot.prp. nr. 45 (1976–1977) side 34. Det gjelder følgelig både et *tilknytningsvilkår* og et *nødvendighetsvilkår* for at motorferdselen skal være lovlig.
- (23) Uttrykket «nødvendig» har ikke et presist meningsinnhold, men tilsier at det ikke er reelle alternativer til å kjøre i utmarken. Denne forståelsen har også støtte i forarbeidene. Om «nødvendig» person- og godstransport til og fra faste bosteder heter det i Ot.prp. nr. 45 (1976–1977) side 34, i merknadene til § 4, at det «bare skal være bosteder som ikke er tilknyttet kjørbar bilvei eller bane som er unntatt etter bestemmelsen».
- (24) Paragraf 4 første ledd bokstav c må tolkes i lys av lovens formål, jf. § 1, der det heter:
- «Formålet med denne lov er ut fra et samfunnsmessig helhetssyn å regulere motorferdselen i utmark og vassdrag med sikte på å verne om naturmiljøet og fremme trivselen.»
- (25) I Ot.prp. nr. 45 (1976–1977) side 32 karakteriserer departementet det å verne om naturmiljøet og fremme trivselen som «dominerende allmenninteresser som på lengre sikt vil tjene alle samfunnsgrupper, ...». Hensynet til miljøet er altså overordnet og setter grenser for hva som kan tillates som nødvendig kjøring. Samtidig følger det av formålsbestemmelsen at reguleringen skal skje ut fra et «samfunnsmessig helhetssyn». Den næringsdrivendes behov for motorferdsel i utmark når det er nødvendig for rasjonell drift, må følgelig ivaretas og avveies mot miljøhensynet.
- (26) Høyesterett har i to avgjørelser presisert at lovens formål tilsier at § 4 første ledd bokstav c må tolkes og anvendes på en restriktiv måte, jf. Høyesteretts kjennelse i Rt-1979-661 på side 662, og Høyesteretts ankeutvalgs beslutning i Rt-2015-838 avsnitt 17.
- (27) Jeg oppsummerer etter dette mitt syn på lovtolkningen slik:
- (28) Ordlyden – «nødvendig» – og lovens formål om å verne miljøet setter grenser for næringsutøverens rett til motorferdsel i utmark. Den næringsdrivende må ha et handlingsrom for å kunne velge å kjøre i utmark når dette vurderes som nødvendig av hensyn til en rasjonell drift av virksomheten. Det er imidlertid ikke tilstrekkelig at

kjøringen er nyttig eller hensiktsmessig hvis det finnes et alternativ som unngår eller reduserer bruk av utmarken. Dersom det ikke er reelle alternativer, eller disse er åpenbart mindre egnet for oppgaven eller vesentlig mer tyngende, vil vilkåret om nødvendighet være oppfylt.

- (29) I lagmannsrettspraksis er det lagt til grunn at domstolene skal vise tilbakeholdenhet med å overprøve næringsutøverens vurdering av om kjøringen var nødvendig – så langt denne vurderingen var forsvarlig. Jeg viser til Frostating lagmannsretts dom 22. april 2021, LF-2020-159220, og Borgarting lagmannsretts dom 11. november 2021, LB-2020-186507.
- (30) Etter mitt syn bør intensiteten i prøvingen av næringsutøverens vurdering avhenge av hva nødvendighetsvurderingen knytter seg til. Dette illustreres av de nevnte lagmannsrettsavgjørelsene. Der valget av alternativ beror på faglige vurderinger knyttet til driften av virksomheten, er det naturlig at domstolene er forsiktige med å overprøve næringsutøverens egen vurdering. I vår sak er problemstillingen imidlertid om A valgte en unødvendig lang kjørerute i utmarken – noe jeg kommer nærmere tilbake til. Dette er ikke et næringsfaglig spørsmål, og prøvingen av dette står ikke i noen annen stilling enn når domstolene ellers vurderer anvendelsen av lovbestemmelser som inneholder skjønnsmessige uttrykk.
- (31) På bakgrunn av forsvarers prosedyre presiserer jeg at tolkningen jeg her har gitt uttrykk for, ikke kommer i konflikt med lovkravet i Grunnloven § 96 første ledd og Den europeiske menneskerettskonvensjon artikkel 7. Tolkningen er forankret direkte i lovteksten, jf. HR-2023-1638-A avsnittene 25 og 26 og HR-2020-2019-A avsnitt 17.

Den konkrete vurderingen

- (32) Det er ikke omtvistet at snøskuterkjøringen med materialer og utstyr fra As gård og til hans gjeterbu ved Z var nødvendig kjøring i tilknytning til hans landbruksnæring, og jeg er enig i dette. Men A valgte altså å ta en avstikker til Bs fiskebu ved X for å hente den elektriske sagen. Han kjørte da i motsatt retning av veien til gjeterbua, og den ekstra kjøre lengden som følge av omveien var som nevnt om lag 20 kilometer. Kjøringen skjedde i utmark.
- (33) Spørsmålet er om denne delen av skuterkjøringen var «nødvendig» og derved lovlig, eller om den rammes av forbudet mot motorferdsel i utmark i § 3.
- (34) Høyesterett skal legge lagmannsrettens bevisresultat til grunn. En samlet lagmannsrett fant bevisst at A ikke vurderte andre alternativer for å få tak i en elektrisk sag. Om dette heter det i dommen:
- «A vurderte ikke alternative måter å få hånd om en elektrisk sag, for eksempel om B kunne ta med seg sagen hjem fra fiskebua. B bekreftet på spørsmål at han kunne ha tatt med seg sagen hjem dersom A hadde bedt ham om dette. B bekreftet også at A kunne låne sagen så lenge han hadde behov for den. B dro hjem fra fiskebua om ettermiddagen denne søndagen.»
- (35) Lagmannsrettens flertall uttalte at kjøringen til Bs fiskebu «markant avviker fra traseen mellom As bopel og gjeterbua ved Z». Videre heter det at «formålet med den omstridte kjøringen kunne oppnås på andre måter enn ved motorferdsel i utmark». Deretter heter det i dommen:

«Etter flertallets syn kunne A for eksempel ha spurt B om å få hente sagen hjemme hos ham og derved unngått den ekstra utmarkskjøringen for å hente sagen ved fiskebua. Ettersom han ikke hadde planer om å starte utbedringen av gjeterbua søndag 27. februar, kunne han ha kjørt opp sagen til gjeterbua på et senere tidspunkt, og den snøscooterkjøringen kunne kombineres med annen transport til gjeterbua, senest i kombinasjon med arbeidsutføringen. Det må legges til grunn at A ville ha hatt mange muligheter til å kjøre til gjeterbua med sagen senere på vinteren. Flertallet fremhever videre at B i retten bekreftet at sagen ble utlånt til A på ubestemt tid. Flertallet mener derfor at det var uforsvarlig og unødvendig å kjøre til fiskebua for å hente sagen.»

- (36) A har anført at værforholdene og hensynet til gårdsdriften, samt behovet for utbedring av gjeterbua før sommersesongen, gjorde det nødvendig for ham å ta omveien til fiskebua for å hente sagen den aktuelle dagen.
- (37) Bevisbedømmelsen til lagmannsrettens flertall gir ikke grunnlag for denne slutningen. A hadde andre muligheter til å få fraktet sagen til gjeterbua før arbeidene tok til i april dette året. Et nærliggende alternativ – som lagmannsretten trekker frem – er at B kunne tatt med sagen hjem til seg, og at A hentet den der. Deretter kunne A ha kjørt den opp til bua. Dette alternativet var ikke åpenbart mindre egnet eller vesentlig mer tyngende for A enn å hente sagen med snøskuter ved fiskebua til B.
- (38) Etter mitt syn er følgende vilkåret om at ferdselen skal være «nødvendig» ikke oppfylt, og lovanvendelsesanken har ikke ført frem.
- (39) Skyldkravet etter § 12 er forsett eller uaktsomhet. Tingretten kom til at A handlet forsettlig, og at hans rettsuvitenhet var uaktsom, jf. straffeloven § 26. Bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet ble ikke anket til lagmannsretten.
- (40) Etter dette er de objektive og subjektive betingelsene for straff etter motorferdselloven § 12, jf. § 3 oppfylt.

Straffutmålingen

- (41) Lagmannsretten kom til at det ikke var grunnlag for straffutmålingsfrafall etter straffeloven § 61 og begrunnet dette slik:

«Lagmannsretten finner – i motsetning til tingretten – ikke at det er grunnlag for straffutmålingsfrafall, jf. straffeloven § 61. Straffutmålingsfrafall er ment som en snever uttaksregel myntet på tilfeller hvor det etter en helhetsvurdering anses urimelig å utmåle straff, jf. Ot.prp. nr. 90 (2003-2004). Lagmannsretten kan ikke se at det foreligger særlige grunner for å frafalle utmåling av straff i denne saken.

Allmennpreventive hensyn gjør seg sterkt gjeldende i saker som gjelder ulovlig motorferdsel i utmark.»

- (42) Etter min mening er det ikke grunnlag for straffutmålingsfrafall, og jeg slutter meg til lagmannsrettens begrunnelse.
- (43) Påtalemyndigheten har ved straffutmålingen tatt utgangspunkt i en bot på 12 000 kroner og har vist til at dette er i samsvar med Innlandet politidistrikts retningslinjer for bøtesatser

ved utstedelse av forelegg. Jeg er enig i at dette standardiserte bøtenivået legges til grunn, jf. Rt-1989-1361.

- (44) Lagmannsretten fastsatte straffen til en bot på 8 000 kroner, subsidiært fengsel i åtte dager. Påtalemyndigheten har ikke påstått strengere straff, og jeg ser etter omstendighetene ikke grunn til å fravike lagmannsrettens straffutmåling.

Konklusjon

- (45) As anke har ikke ført frem, og anken over lagmannsrettens dom forkastes.

- (46) Jeg stemmer for denne

D O M :

Anken forkastes.

- (47) Dommer **Bergh:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

- (48) Dommer **Hellerslia:** Likeså.

- (49) Dommar **Høgetveit Berg:** Det same.

- (50) Dommer **Falkanger:** Likeså.

- (51) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Anken forkastes.